

БАНДИТИЗМ: СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Під стадіями вчинення злочину в теорії кримінального права й судовій практиці розуміють певні етапи здійснення умисного злочину, які суттєво відрізняються один від одного ступенем доведення злочину до кінця. Кримінальний кодекс України (далі – КК) виділяє такі стадії вчинення злочину, як закінчений злочин, готування до злочину та замах на злочин. Визначення стадій вчинення злочину має значення для його кваліфікації, вирішення питання про можливість добровільної відмови при незакінченому злочині, а також суттєво впливає на призначення кримінального покарання.

У теорії кримінального права питання стадій вчинення бандитизму вже протягом багатьох років лишаються спірними [1–5]. Складність їх вирішення обумовлена тим, що в кримінальному законі цей злочин передбачено як злочин з усіченим складом, об'єктивна сторона якого може мати вираз у декількох формах. Кожна з цих форм суттєво відрізняється не лише за ознаками суспільно небезпечного діяння, а й за моментом закінчення. Оскільки правильне визначення стадій вчинення бандитизму має суттєвий вплив на кримінальну відповідальність за цей злочин, то дослідження цих питань видається актуальним та важливим як для теорії кримінального права, так і для правозастосовчої практики.

Дослідження проблеми стадій вчинення бандитизму провадитиметься з використанням діалектичного методу пізнання, за допомогою якого стадії вчинення бандитизму будуть проаналізовані через вивчення більш загальних категорій, зокрема, складу злочину та стадій вчинення злочинів, а також методу структурно-системного аналізу, який дозволить вирішити поставлене питання за допомогою аналізу не лише ст.257 КК, а й системи норм кримінального права в цілому.

Об'єктивна сторона бандитизму згідно зі ст.257 КК може мати вираз у наступних формах: 1) організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб; 2) участь у такій банді; 3) участь у вчинюваному нею нападі. Оскільки ці форми мають суттєві відмінності між собою, то питання стадій вчинення бандитизму слід розглядати окремо щодо кожної з них.

Організація озброєної банди – це сукупність дій по об'єднанню осіб для вчинення нападів на громадян або на підприємства, установи, організації. Пленум Верховного Суду України в Постанові № 9 від 7 липня 1995 р. «Про судову практику в справах про бандитизм» зазначає, що ці дії можуть полягати в розробленні планів злочинної діяльності або вчинення конкретного злочину, загальних правил поведінки, розподілу ролей, у пошуку можливостей для прикриття діяльності як своїми силами, так і за допомогою сторонніх осіб, у фінансовому забезпеченні злочинної діяльності тощо. Організацію озброєної банди пропонується вважати закінченим злочином з моменту її створення, незалежно від того, чи вчинили члени банди хоча б

один напад. Разом із тим, що саме слід вважати створенням банди й коли це діяння визнається закінченим у вказаній Постанові не визначено.

Не викликає сумнівів, що організація озброєної банди як закінчений злочин, передбачений ст.257 КК, являє собою не процес вчинення дій, спрямованих на її створення, а результат таких дій. Внаслідок їх вчинення у реальній дійсності повинна бути створена банда, тобто стійка організована й озброєна група, учасники якої об'єднались для вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб. Створення банди слід вважати закінченим, коли між її учасниками досягнуто згоду на вчинення хоча б одного (першого) нападу, а також для його здійснення підібрано достатню кількість учасників, придбано зброю, інші необхідні засоби, в результаті чого є реальна можливість вчинення цього злочину [6]. У діях по створенню банди можуть брати участь як особи, які здійснювали керівництво цією діяльністю, так і особи, що виконували лише окремі функції (наприклад, придбали зброю, підшукували учасників тощо). Незалежно від ролі, яку виконували такі особи на етапі створення банди, їх діяння утворюватимуть закінчений злочин, передбачений ст.257 КК, з моменту організації банди. У випадках, коли дії, спрямовані на організацію банди, з незалежних від волі винних причин не призвели до її створення (внаслідок припинення їх правоохоронними органами, неспроможності придбати зброю тощо), вчинене належить кваліфікувати як замах на організацію банди.

Участь у банді, на відміну від організації банди, являє собою вступ до вже створеної банди в якості організатора, виконавця, підбурювача або пособника. Пленум Верховного Суду України в Постанові «Про судову практику в справах про бандитизм» під участю в банді пропонує розуміти не тільки безпосереднє здійснення нападів, а й сам факт вступу до банди чи будь-яку іншу участь у діяльності банди, як її члена (надання транспорту, приміщень, фінансування банди, постачання зброї, пошук об'єктів для нападу тощо). З такого визначення можна зробити висновок, що як участь у банді слід кваліфікувати: 1) вступ до банди; 2) безпосередню участь у нападах, вчинених бандою; 3) вчинення інших дій у складі банди, які охоплюються межами її діяльності.

Під вступом до банди слід розуміти надану в усній або письмовій формі та прийняту організатором або уповноваженим на те іншим учасником банди згоду на участь у її діяльності [6]. Але, на нашу думку, один лише факт вступу до банди без виконання будь-яких діянь не можна визнавати участю в банді й кваліфікувати як закінчений злочин за ст.257 КК. Інше вирішення цього питання може призвести до необгрунтованого розширення кримінальної репресії. Тому нам вдається переконливою висловлена у кримінально-правовій літературі точка зору, згідно з якою розглядувана форма бандитизму є закінченим злочином за умови, що особа не лише дала згоду на участь у банді, а й підтвердила свою згоду на практиці шляхом участі в діяльності банди [1; 2]. Дії особи, яка вступила до банди, але з причин, не залежних від її волі, не брала участі в її діяльності, слід кваліфікувати як замах на участь у банді.

Таким чином, участь у банді слід вважати закінченим злочином за умови, що особа вступила до банди як її учасник та вчинила будь-яке діяння в межах злочинної діяльності банди. Таким діянням може виступати як безпосередня участь у нападах на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, так і вчинення діянь з організації, підбурювання або пособництва таким нападам.

Участь у вчинюваному бандою нападі – це така форма бандитизму, яка являє собою участь у бандитському нападі осіб, які не є учасниками банди. Особливість такої участі полягає в тому, що особи, які не є учасниками банди, повинні брати безпосередню участь у нападі, який вчиняє банда. Останній являє собою дії, спрямовані на досягнення злочинного результату за допомогою насильства над потерпілим або створення реальної загрози його застосування. Виходячи з цього, участь у нападі, вчинюваному бандою, слід вважати закінченим з моменту, коли особа, що не є учасником банди, вчиняє у її складі дії, спрямовані на досягнення злочинного результату за допомогою насильства або створення реальної загрози його застосування. Фактичне досягнення мети такого нападу (наприклад, заволодіння майном, позбавлення життя потерпілого тощо) виходять за межі складу бандитизму, а тому на кваліфікацію злочину не впливають. Дії особи, яка не є учасником банди, спрямовані на підготовку вчинення у складі банди нападу на підприємства, установи, організації або окремих громадян, але не доведені до кінця з причин, не залежних від волі винного, слід кваліфікувати як готування до бандитизму або замах на бандитизм.

Таким чином, на підставі викладеного можна зробити такі висновки:

1. Злочин, передбачений ст.257 КК «Бандитизм», є злочином з усіченим складом, оскільки момент його закінчення перенесений законодавцем фактично на стадію готування або замаху на його вчинення. Момент закінчення бандитизму визначається формою його вчинення.

2. Організація озброєної банди утворює закінчений склад бандитизму за умови створення організованої, стійкої, озброєної групи, між учасниками якої досягнуто згоду на вчинення хоча б одного (першого) нападу, а також для його здійснення підібрано достатню кількість учасників, придбано зброю, а також інші необхідні засоби, в результаті чого є реальна можливість вчинення цього злочину.

3. Участь у банді слід вважати закінченим злочином за умови, що особа вступила до банди як її учасник і вчинила будь-яке діяння у межах злочинної діяльності банди.

4. Моментом закінчення участі у нападі, вчинюваному бандою, є вчинення особою, яка не є учасником банди, дій, пов'язаних з безпосередньою участю у бандитському нападі.

5. Замах на бандитизм можливий у випадках: 1) вчинення дій, спрямованих на створення банди, але які не призвели до її створення з причин, не залежних від волі винного; 2) вступу до банди за умови, що особа з не залежних від її волі причини не вчинила ніяких дій у межах злочинної діяльності банди.

6. Особливості законодавчої конструкції бандитизму обумовлюють можливість готування до цього злочину лише в разі вчинення особою, яка не є учасником банди, дій, спрямованих на створення умов для вчинення нею в складі банди нападу на підприємства, установи, організації або окремих громадян.

Список літератури: 1. Комиссаров В.С. Уголовная ответственность за бандитизм: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. М., 1983. 2. Российское уголовное право: Курс лекций. Т. 5. Преступления против общественной безопасности и общественного порядка / Под ред. А.И.Коробеева. Владивосток, 2001. 3. Лихова С., Нагнойний Я. Бандитизм: спірні питання кваліфікації// Право України. 1998. № 3. 4. Іваненко І.В. Бандитизм: кримінологічне та кримінально-правове дослідження: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса. 2003. 5. Мельникова Ю.Б., Устинова Т.Д. Уголовная ответственность за бандитизм. М., 1995. 6. Марчук С.К. Кримінологічна та кримінально-правова характеристика злочинних організацій: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1998.

Надійшла до редколегії 14.07.03